

Соломія Крушельницька впродовж свого життя постійно вчилася новому та вдосконалювала свою майстерність, могутнім талантом прославила свій рідний край, землю, котра її породила, великий український народ, який є спадкоємцем її геніальної творчості. Її ім'я стало нашою славою і національною гордістю.

Література:

1. Соломія Крушельницька. Квіти шани і любові. Зустріч перша– Біла-Тернопіль: Меморіальний музей Соломії Крушельницької в Білій-ДЖУРА: 2007.-74с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-3>

WORKS OF ILIA RIEPIN IN MUSEUM COLLECTIONS OF KHARKIV REGION

ТВОРИ ІЛІЇ РЄПІНА В МУЗЕЙНИХ ЗІБРАННЯХ ХАРКІВЩИНИ

Honcharova O. S.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of History of Ukraine
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University*

Гончарова О. С.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

Brahin Yu. A.

*Candidate of Cultural Studies,
Associate Professor at the Department
of UNESCO "Philosophy of Human
Communication"
and Social and Humanitarian Disciplines
State Biotechnical University*

Брагін Ю. А.

*кандидат культурології,
доцент кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін
Державний біотехнологічний
університет*

Brahina T. M.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Folk Choreography
Kharkiv State Academy of Culture
Kharkiv, Ukraine*

Брагіна Т. М.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри народної хореографії
Харківська державна
академія культури
м. Харків, Україна*

Культурне життя Харківщина рясніє іменами осіб, чия творчість залишила помітний слід не лише на регіональному, а й на загальнодержавному та світовому рівні. Серед них і Ілля Юхимович

Репін – художник, який подарував світові сотні полотен, написаних в жанрі реалізму. Народився він 5 серпня 1844 році у Чугуєві, що поблизу Харкова. Хоча Репін в п'ятнадцятирічному віці залишив рідне місто, він протягом всього свого життя не втрачав зв'язок з Україною, та своєю малою батьківщиною – містом Чугуєвом, часто відвідуючи його. Майстер історичної та жанрової картини, видатний портретист, він залишив колосальну творчу спадщину, частина з якої зберігається й в музеях Харків'яни. Тут завжди дбали про збереження пам'яті про видатного земляка та популяризацію його творчості.

Першість у популяризації робіт Іллі Репіна належить не його землякам, а Національному музею «Київська картинна галерея», де у 1940 р. до десятої річниці від дня смерті митця було організовано персональну виставку його картин. На ній були представлено 30 полотен художника з музеїв Києва, Харкова та приватних колекцій. У подальшому музей продовжив дослідження творчості Іллі Юхимовича та збирання його робіт. На сьогоднішній день у його колекції налічується 18 живописних та 45 графічних творів митця, серед яких «Голова селянина», «Голгофа», «Панянки на прогулянці серед стада корів», «Портрет поета С. М. Городецького з дружиною» та ін. [4. с. 121–128]. Дві картини митця є й у Сумському художньому музеї [3, с. 27].

Значний внесок у вивчення та популяризацію художньої спадщини живописця зробив і Харківський художній музей. У його колекції перебуває 12 полотен майстра та 18 графічних робіт. До 175-річчя від дня народження Іллі Юхимовича працівниками музею було видало альбом-каталог «Ілля Репін і Харківщина» (автор концепції, текстів, керівник проєкту – директорка ОКЗ «Харківський художній музей» В. Мизгіна), чому передувала велика копітка науково-дослідна робота [2]. В альбомі вперше зібрано відомості про творче надбання І. Ю. Репіна, що зберігається в музеях Харківщини, про архівні й меморіальні речі, пов'язані з його життям і діяльністю. З видання ми дізнаємося, що у Харківському художньому музеї зберігається портрет Щепкіної-Куперник та В. В. Стасова, Святий Миколай Мирлікійський, написаний Репіним для Миколаївського жіночого монастиря в селі Стрілочому Харківського повіту.

Але найвідомішою, звісно ж, є картина «Запорожці». Над нею художник працював протягом 1889 – 1896 років. Вона написана на основі матеріалів, зібраних Репіним під час поїздок Україною 1880, 1888 та 1890 років місцями, які пов'язані з історією козацтва. Під час першої творчої подорожі І. Репін, скориставшись порадою М. Костомарова, відвідав Нікополь, Чортомлик, Покровське, Грушівку, Капулівку. Також він звертався за порадами до історика, який досліджував козацьку минувшину – Д. Яворницького та використовував зібрані ним та

колекціонером В. Тарновським речі запорожців. Досить ретельно художник ставився й до відбору прототипів образів козаків. Івана Сірка – кошового отамана із Слобожанщини Ілля Юхимович змалював з генерала М. Драгомирова, писаря – Д. Яворницького, судді – В. Тарновського та ін. У ході роботи над картиною було зроблено значну кількість етюдів та замальовок: акварель «Могила отамана Івана Сірка у селі Капулівці», етюд «Запорозький полковник (портрет В. В. Тарнавського)», «Запорізька гармата», «Печатка на грамоті гетьмана графа Розумовського і поясна мідна чорнильниця», «Українські селяни із села Парафіївка» а також виконав численні малюнки та акварелі старовинної зброї запорожців та предметів їхнього побуту [2, с. 72]. Робота тривала довго, погляди митця змінювались. У результаті творчих роздумів Ілля Юхимович намалював дві версії картини, одна з яких і є окрасою Харківського художнього музею.

Однак Харків – не єдине місце в регіоні, де зберігаються твори видатного земляка. У Чугуєві організовано музей І. Ю. Рєпіна. Вперше про нього заговорили у 1914 р., коли міська дума висунула таку пропозицію, підтримавши ідею І. Ю. Рєпіна відкрити у Чугуєві художні майстерні «Діловий двір». Він навіть пообіцяв надати для нього свої полотна. Однак, Перша світова війна та революційні події 1917–1921 рр. змусили мешканців Чугуєва відмовитись від задуму. Повернулись до цієї ідеї лише у 1936 році. Чугуївський райвиконком 5 липня 1936 року виніс рішення про організацію в місті будинку-музею Рєпіна, була проведена значна робота зі збору інформації про родину художника, його дитячі і юнацькі роки, виконано малюнки рєпінських місць Чугуєва та його околиць. Однак і цього разу реалізувати задумане завадила війна, тепер вже Друга світова.

До створення музею змогли приступити лише у 1960-х роках, коли в країні розпочався бум музейного будівництва. У березні 1966 р. Виконком обласної Ради депутатів трудящих ухвалив рішення «Про організацію районного художнього музею імені І. Ю. Рєпіна в Чугуєві». Поштовхом для цього стало побажання почесного громадянина Чугуєва льотчика-космонавта А. А. Леонова, висловлене ним під час відвідання міста. Він же й очолив організаційний комітет, а на чолі музейної ради став Зінченко Анатолій Якович. Місцем, де розташується музей, було обрано старовинний будинок часів військових поселень, що належав батькам митця й де зупинявся Рєпін з дружиною Вірою Олексіївною під час приїзду до Чугуєва 1876–1877 рр. Допомогу в створенні колекції музею надавали фахівці музейної справи Москви, Ленінграду, Києва, Харкова та Спілки художників СРСР. Цінні експонати передали в дар Державна Третяковська галерея, музей-садиба «Пенати», Київський музей російського мистецтва, Харківський художній музей.

Чугуївський художньо-меморіальний музей І. Ю. Репіна почав свою роботу 3 серпня 1969 року до 125-річчя з дня народження художника. У 1989 році з нагоди 145-річчя з дня народження І. Ю. Репіна була відкрита майстерня художника у меморіальній садибі. Це окремий будиночок, звичайний дерев'яний флігель, накритий солом'ю. Він теж належав батькам митця. Тут у найсвітлішій кімнаті Репін і облаштував свою майстерню, коли приїздив на батьківщину. Передати атмосферу родинного життя допомагає відновлений побут хати кінця XIX століття та сімейні світлини: на одній з двох Репін з молодшим братом і матір'ю, на іншій – з дітьми та дружиною. Є тут і особисті речі художника – синій оксамитовий берет і білий жилет. Тут же представлено стіл і стільці, за якими сидів Ілля Репін під час свого останнього приїзду в рідне місто. Експозиція музею складається з робіт художника місцевого періоду життя і творчості та ті, у яких присутні українські мотиви. Найбільш цінними є чотири ранніх роботи-ікони майстра: «Ісус Христос в терновому вінці» та «Володимирська ікона Пресвятої Богородиці», «Почаївська ікона Пресвятої Богородиці», «Воскресіння Ісуса Христа». У музеї представлені й малюнки, зроблені олівцем. Але на особливу увагу заслуговує портрет М. Мусоргського. Його Репін намалював, коли композитор був при смерті. Сірйй халат і очі людини, що вмирає, художник передав дуже тонко. Поруч розміщено портрет Льва Толстого, друга Іллі Репіна. Окрасою музею є портрети дружини московського фабриканта Єлизавети Сапожникової та його улюбленої учениці Маріанни Верьовкіної. У музеї є й його замальовки, виконані під час подорожі Україною: «Гопак», «Чорноморська вольниця» та всім відома – «Запорожці пишуть листа турецькому султану» [1].

Отже, підбиваючи підсумки, важливо зазначити, що на батьківщині Іллі Юхимовича Репіна проведена значна робота зі збереження та популяризації пам'яті про видатного художника. Значну й кропітку роботу у цьому напрямку проводить Харківський художній музей, в якому виставлено ряд робіт митця, серед яких і одна з копій картини «Запорожці» та замальовки до неї. Частина з них увійшла й до експозиції Музею-садиби Репіна в Чугуєві. Окрім цього тут можна познайомитись з ранніми роботами художника, вміщених в відтворену атмосферу родинного будинку кінця XIX ст. Робота, яку провадять працівники музеїв Харківщини, сприяє збереженню та популяризації пам'яті всесвітньовідомого художника й додасть туристичної привабливості регіону.

Література:

1. Андрусенко Г. Б. Художньо-меморіальний музей І. Ю. Репіна: північник. Харків: Прапор, 1988. 96 с.

2. Ілля Рєпін і Харківщина: до 175-річчя від дня народження І. Ю. Рєпіна (1844–1930). Харків: Золоті сторінки, 2019. 103 с.
3. Побожій С. І. Ілля Рєпін і Сумщина. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 108 с.
4. Путівник. Національний музей «Київська картинна галерея». Київ: Видавничий дім «Антиквар», 2020. 272 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-4>

CULTURAL ASPECTS OF THE STUDY OF DIGITALIZATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE CONDITIONS OF WAR

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Gorbul T. O.   Горбул Т. О.

*Postgraduate Student at the Department
of Cultural Studies and Intercultural
Communications
National Academy of Culture and Arts
Management Herald
Kyiv, Ukraine*

*аспірант кафедри культурології
та міжкультурних комунікацій
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

Вивчаючи загрози, які виникають перед українською культурною спадщиною в умовах російської агресії, мотиви нападів на пам'ятки, а також можливості та механізми їх захисту, звертаючись до досвіду воєнних конфліктів кінця ХХ – початку ХХІ століття, можна зробити висновок, що політичні, економічні або ідеологічні фактори часто зумовлюють посягання на культурні цінності, внаслідок чого вони стають об'єктами завоювання або зазнають руйнування. Відкрите російське вторгнення створило серйозну загрозу тотального знищення всіх проявів української культури.

Вивчення культурної спадщини в умовах війни є не лише важливим та нагальним, але й має потребу культурологічного осмислення. Це обумовлено тим, що кожне суспільство має унікальні культурні звичаї, вірування та традиції, які репрезентовані через культурну спадщину. Таким чином, необхідно звертати увагу на особливості під час проведення будь-яких досліджень, пов'язаних з культурною спадщиною в охоплених війною районах.